

PRT 419 – BALKAN ARKEOLOJİSİ

Prof. Dr. Vasıf Şahoğlu

Ders 7: Starchevo Kùltürü

Ankara Üniversitesi
Dil ve Tarih – Coğrafya Fakùltesi
Arkeoloji Bölümü
Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı

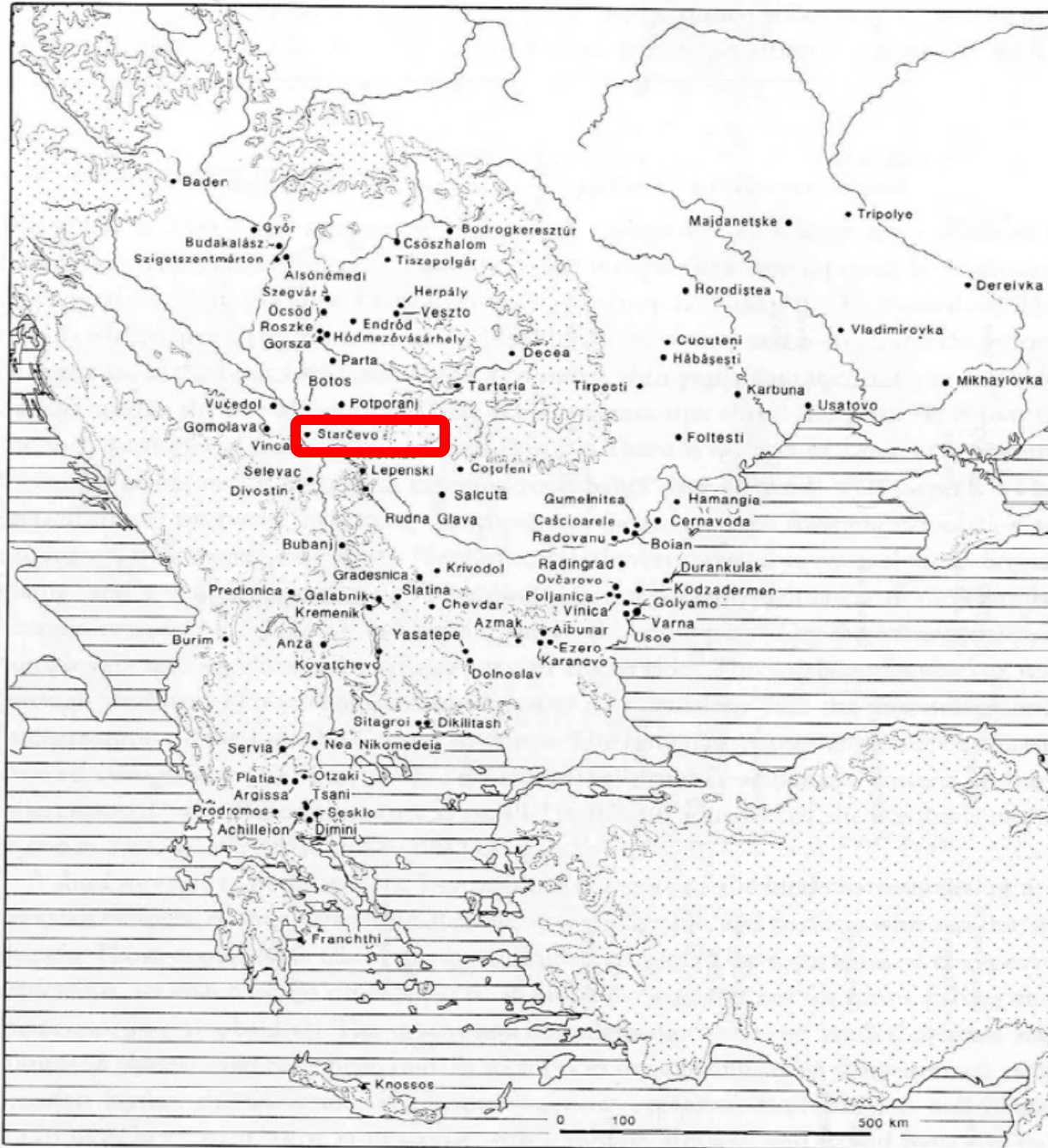
STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Starchevo Kültürü ismini Sırbistan'ın en önemli yerleşimlerinden biri olan Starchevo yerleşiminden almaktadır.

Yerleşim, Danube nehrinin sol kıyısında, Belgrad yakınlarındadır.

Orta Balkanların Erken ve Orta Neolitiği»Starchevo – Körös – Criş» kültür kompleksi ile tanımlanmaktadır. Starchevo da bu kültür kompleksinin parçası olup diğer iki kültürle hem ortak özellikler hem de çağdaş, fakat kendine has özelliklerle karakterize olmuştur.

«Starchevo – Körös – Criş» kültür kompleksi Arnavutluk, Romanya, Moldova, Sırbistan, Bosna, Slovania, Hırvatistan ve ismen de Macaristan içlerine yayılan bir coğrafya'da yer alır.

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Starchevo Kültürü genel olarak MÖ 6200 – 5500 yıllarına tarihlenmektedir.

Günümüze 600 civarında Starchevo Kültürüne ait yerleşme bilinmesine karşın, mezarlık alanları ile ilgili bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. BU yerleşimlerin sadece 70 tanesinde insan gömüsü bulunmuştur.

Starchevo Kültürü günümüzde esas olarak Sırbistan'da, Hırvatistan'da ve onun çevresinde Romanya gibi bir çok ülkeye yayılan bir yayılım alanına sahiptir.

Starchevo toplulukları, bu bölgedeki (Orta Balkanlar) en erken tarım topluluklarını oluşturur.

Köpek dışındaki evcil hayvanların Balkanların bu bölgesindeki ilk ortaya çıkışları Starchevo kültürü sırasında olmuştur

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Mimari

Starchevo kültürüne ait yerleşimler genellikle izole değil, onun aksine birbirlerine 3-5 km uzaklıkta olan gruplar halinde konumlanmaktadır. Bular genellikle nehir boylarında yer alan yerleşme gruplarıdır.

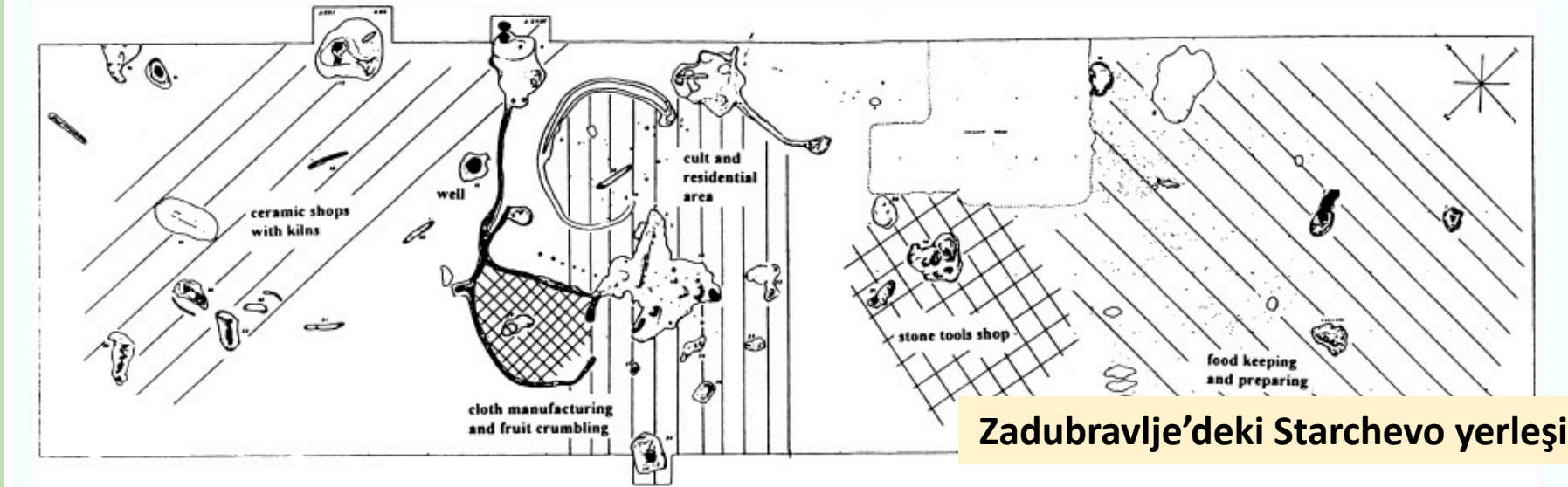
Starchevo Kültürü'nün en karakteristik mimari geleneği çukur evlerdir. Bunlar 4 farklı ev tipi olarak sınıflandırılmıştır.

Küçük Çukurlar: işlik alanları veya depolama alanları.

Orta Boy Çukurlar: ocaklı işlik alanları veya seramik fırınları, bir veya daha çok odalı çukur evler.

Büyük Boy Çukurlar: Ev ve dini kullanım ile gömü alanları.

Derin Çukurlar: Kuyular.

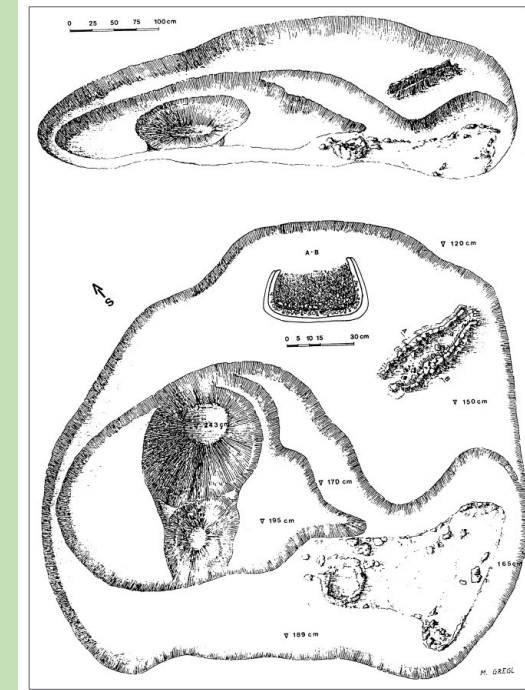
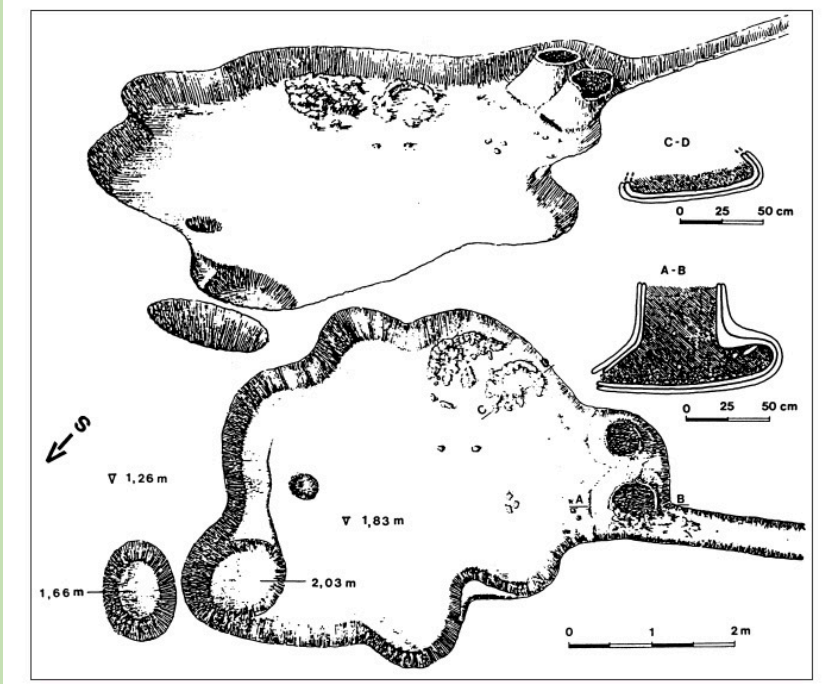
Zadubravlje'deki Starchevo yerleşiminin mimarisi

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Mimari

Küçük Çukurlar: ışık alanları veya depolama alanları. Bu alanlar 2-3m çapında ve 70-70cm derinliktedir. Aynı derinlikte olup 1-1.5m çapında olan benzer çukurlukların depolama amacıyla kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

Orta Boy Çukurlar: 4-8m çapında ve 1m derinliktedir. Bunlar arasında ışık alanları ve seramik üretimine ait bir alan da tespit edilmiştir (Zudubravljje örneği). Yine bu boy çukurlarda tek veya daha çok odalı çukur ev olarak kullanım gören örnekler de vardır. Çukur evlerin girişleri genellikle doğuda olup, bir veya iki basamakla evler içerisine girilmekteydi.

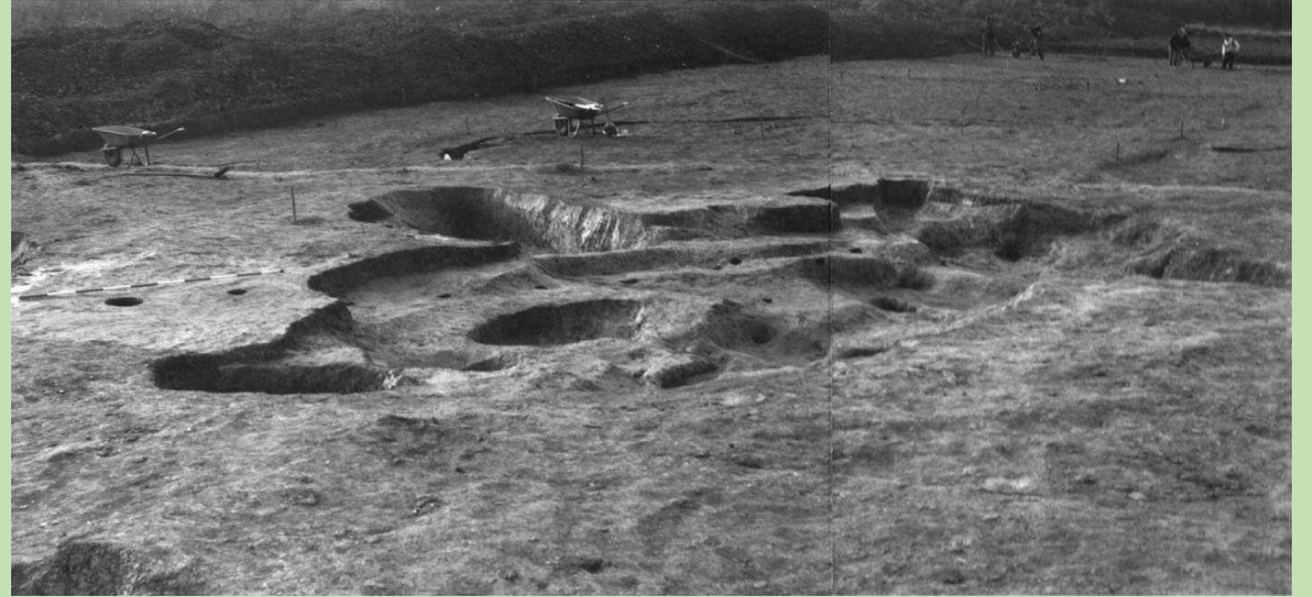
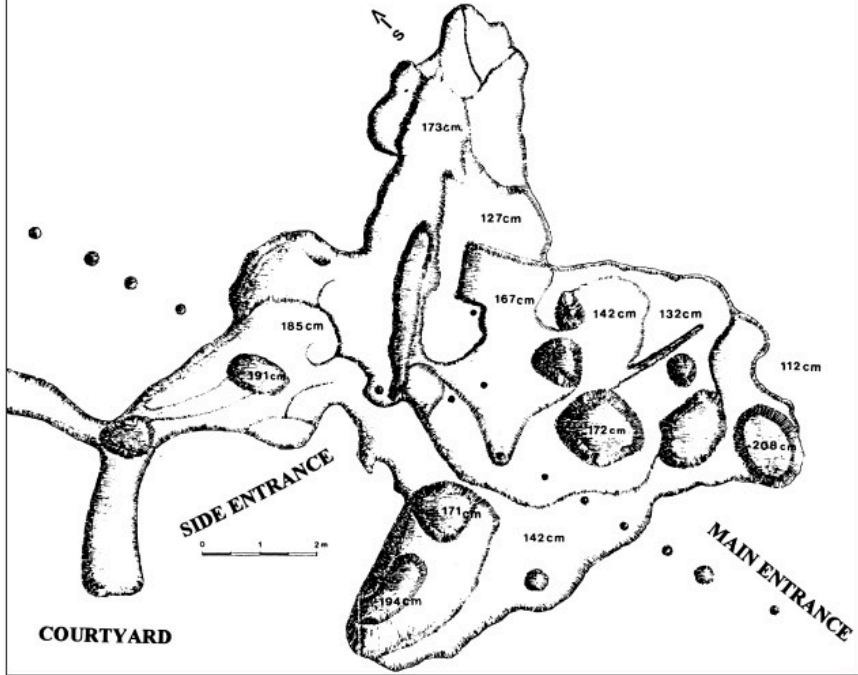
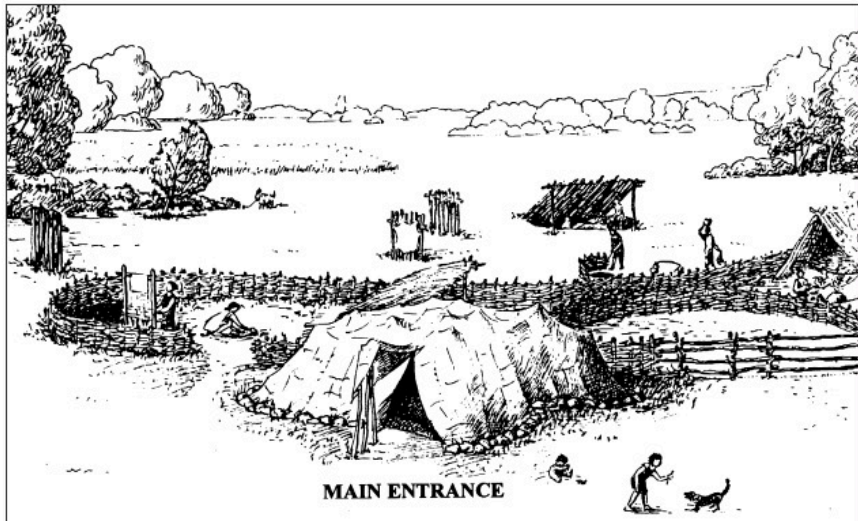
Zadubravljje'deki Starchevo yerleşiminde açığa çıkarılan 9 nolu ışık çukurunda seramik işliği.

Zadubravljje'deki Starchevo yerleşiminde açığa çıkarılan 12 nolu ışık çukurunda seramik işliği.

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Mimari

Zadubravlje'deki Starchevo kültürü yerleşiminde açığa çıkarılan Orta Boy Çukurların en ilginç bir eve aittir. 10 numaralı bu ev, yerleşimin merkezine inşa edilmiştir. 6x8m boyutlarında, 20-100cm derinlikle kısımlara sahip olan bu yapı dört yapraklı bir çiçek gibi oldukça da düzensiz bir formdadır. Yapı, boyutları açısından yerleşimdeki en büyük yapıdır. Yapının iki girişi bulunmakta olup ayrıca yapıyla bağlantılı ahşap bir çitle çevrilmiş bir de avlu bulunmaktadır. Avluda bulunan 37 adet ağırlık, bu alanda tekstil üretimi yapıldığını kanıtlamaktadır.

Zadubravlje'deki Starchevo yerleşiminde açığa çıkarılan 10 nolu ev ve bağlantılı avlu.

Zadubravlje'deki Starchevo yerleşiminde açığa çıkarılan 10 nolu ev.

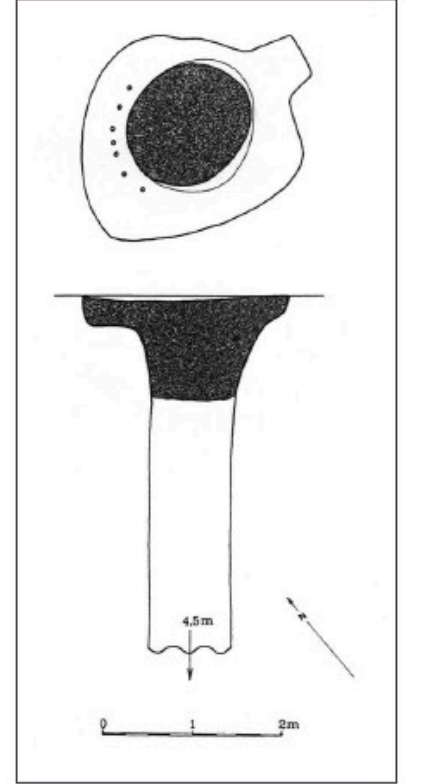
STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Mimari

Büyük Boy Çukurlar: Bu yapılar hem yaşam alanları olarak hem de dini- gömü alanları olarak kullanılmıştır. 15x7m, 12.5x6.5m, 11x4m gibi farklı boyutlarda olanları vardır. Örneğin Pepelana isimli Starchevo Kültürüne ait yerleşimde 25x10m boyutlarında çok odalı bir ev açığa çıkarılmıştır.

Derin Çukurlar: Kuyu olarak tanımlanan bu örneklerden birine Zadubravlje'deki Starchevo yerleşiminde rastlanmıştır. 1.5m çapında 4.9m derinlikle kısmı açılmıştır.

Zadubravlje'deki Starchevo yerleşiminde açığa çıkarılan kuyu

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Mimari

Slavonski Brod isimli Starchevo Yerleşiminden bir çukur ev

Slavonski Brod isimli Starchevo Yerleşiminden dini fonksiyonu olan ve mezar gömüleri bulunan alan

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Ölü Gömme Gelenekleri

Starchevo kültüründe ölümler genellikle yerleşim içersine gömülmekteydi. Mezarlar günlük yaşamın geçtiği evlerle ışık olarak kullanılan çukur evlerin arasında yer almaktaydı. Yerleşim dışında ölümlerin mezarlık alanına gömüldüğü bazı örnekler de bulunmaktadır.

GALAVO YERLEŞİM İÇİ MEZARLIK ALANI

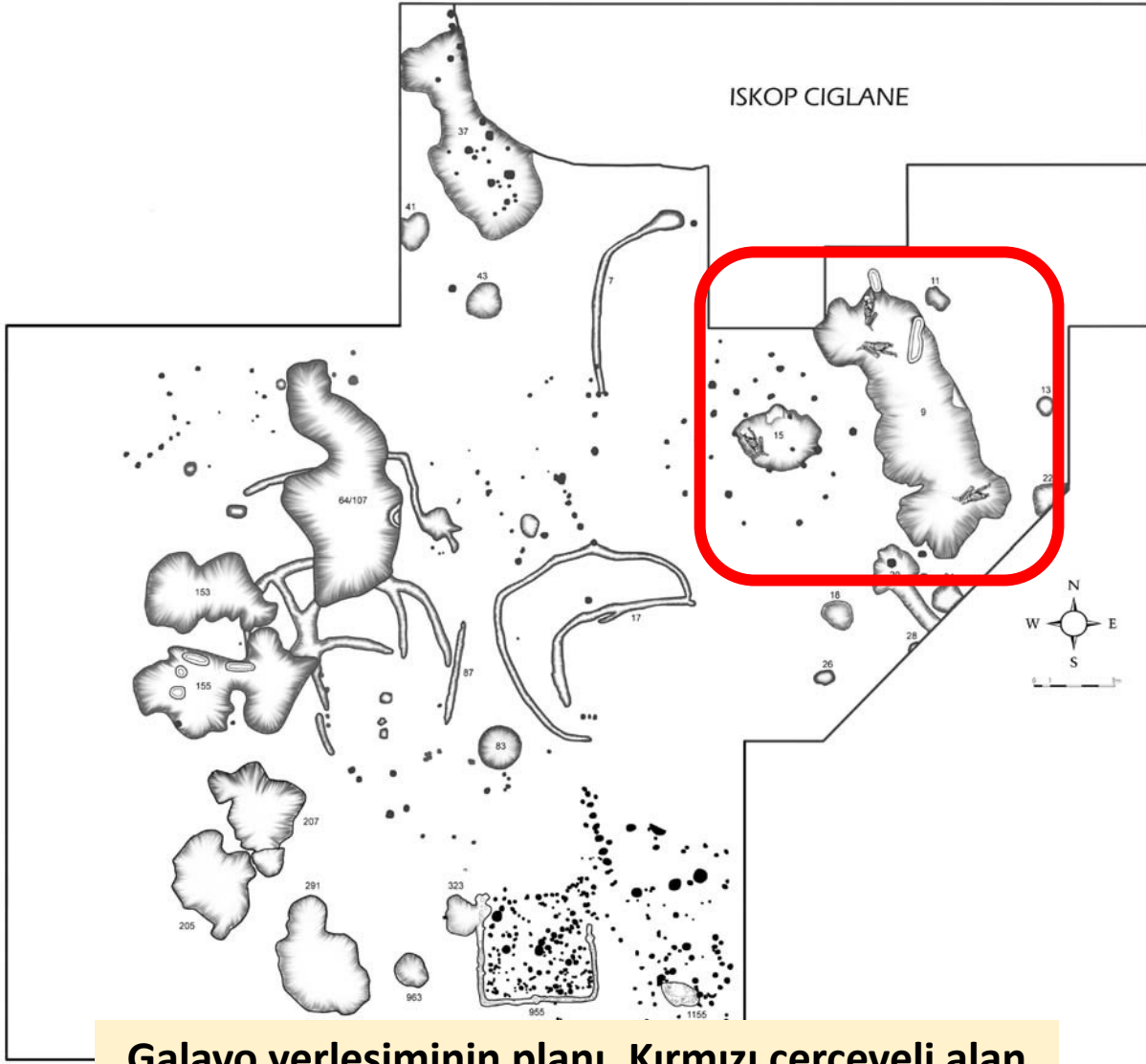
Kuzey Hırvatistan'da Slavonski Brod yerleşimi yakınındaki Galavo, ölü gömme gelenekleri açısından önemli bir veri sunmaktadır.

Galavo'da, yerleşme içersinde ancak yerleşim alanından ayrı, daha farklı bir köşede, ahşap bir çitle çevrili bir alanda yer alan bir kült alanı ile mezarlık alanı tespit edilmiştir. Bu alanda, toprağa açılan çukurlar içersinde ölümler ve kült yapıları tespit edilmiştir. Bu durum, daha önce görülmemiş yeni bir uygulamayı ilk kez göstermektedir.

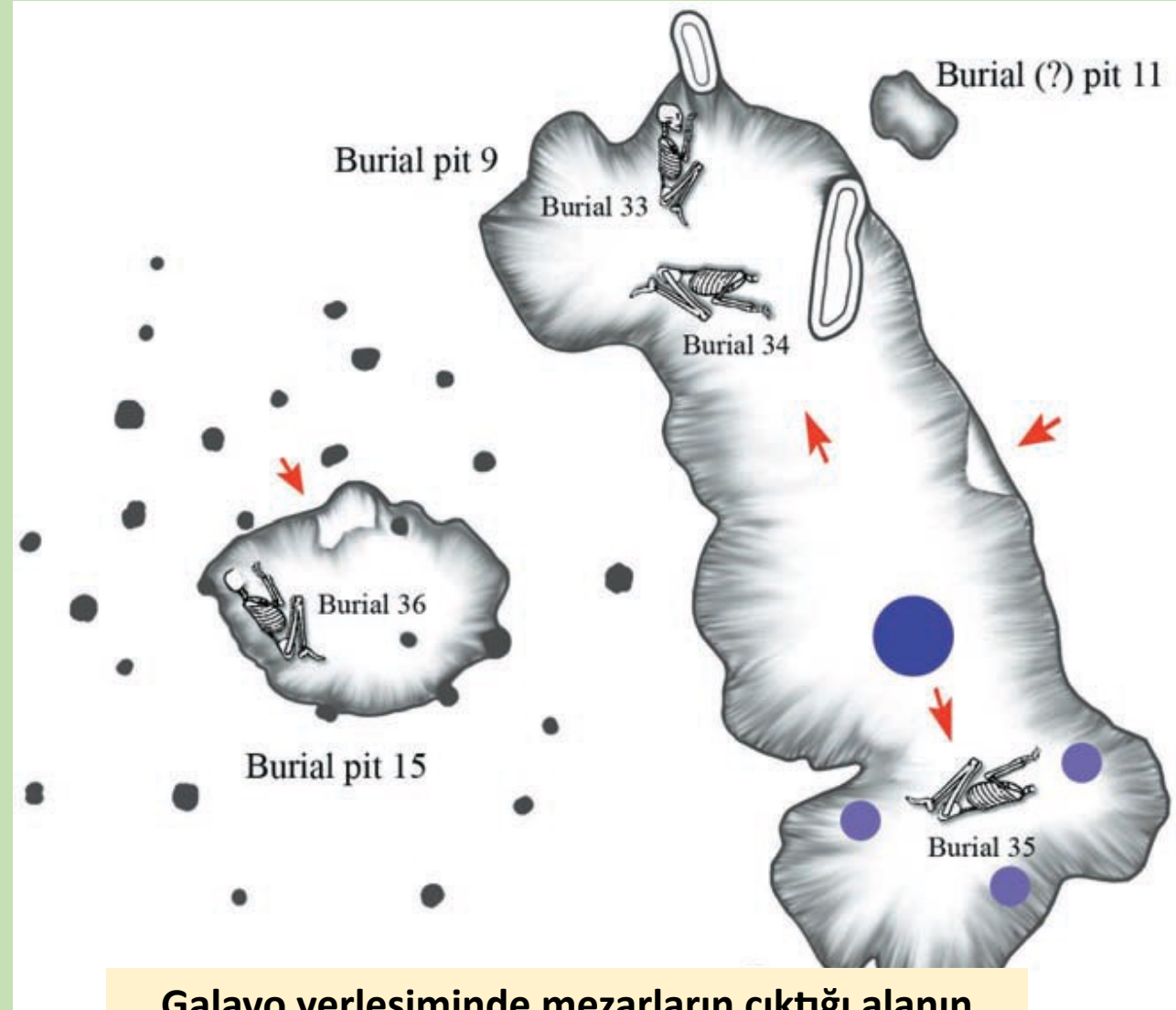
Galavo yerleşimine ait hava fotoğrafı.

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Ölü Gömme Gelenekleri

Galavo yerleşiminin planı. Kırmızı çerçeveli alan mezarların çıktığı kesim.

Galavo yerleşiminde mezarların çıktığı alanın yakın plan çizimi

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Ölü Gömme Gelenekleri

Galavo'da açığa çıkarılan büyük bir çukur mezar içerisinde üç bireye ait kemikler ele geçmiştir. İskeletin tamamı ele geçen bir erkek dışında kafaları olmayan bir kadın ve diğer bir erkek de bu çukurda ele geçmiştir. Diğer bir küçük mezar çukurunda, yüzü olmayan bir erkek iskeleti ele geçmiştir. Ölülerin yanında bu kişilerin toplumdaki yerlerine işaret eden mezar eşyaları bulunmuştur. C14 analizleri bu gömüleri MÖ 5700-5300 yıllarına tarihlemiştir.

Galovo'da 19 nolu mezar çukurunun ortasında bulunan seramik grubu ve bir boynuz

Galavo yerleşimindeki mezarlar

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Ölü Gömme Gelenekleri

Galavo'da 9 nolu mezar çukurunda ele geçen buluntular

Galovo'da 33 nolu mezar çukurunda ele geçen buluntular

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Ölü Gömme Gelenekleri

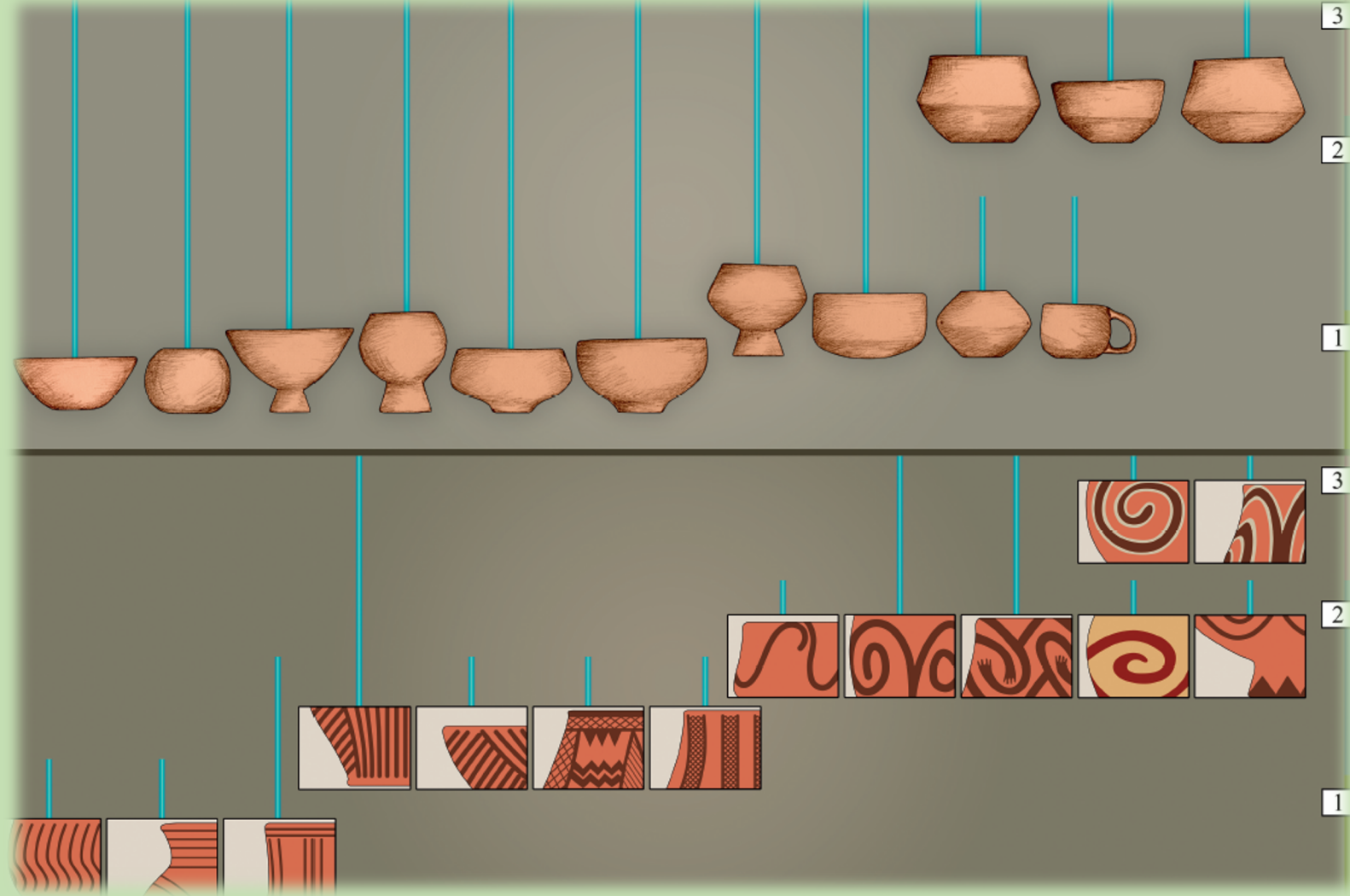

Galavo'da 35 nolu mezar ve yanda mezar içerisinde ele geçen eşyalar

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

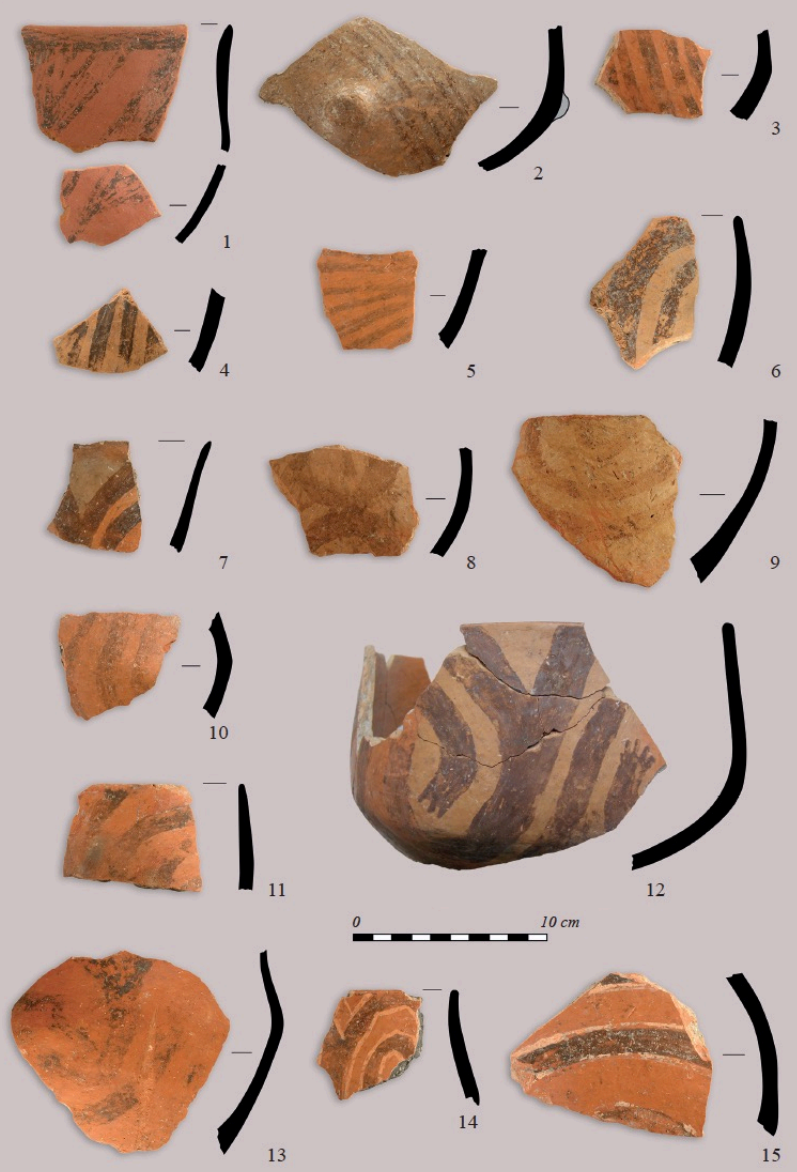
Seramik Gelişimi

Starchevo Seramik Formları ve Boyalı Motiflerin Gelişim Şeması

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

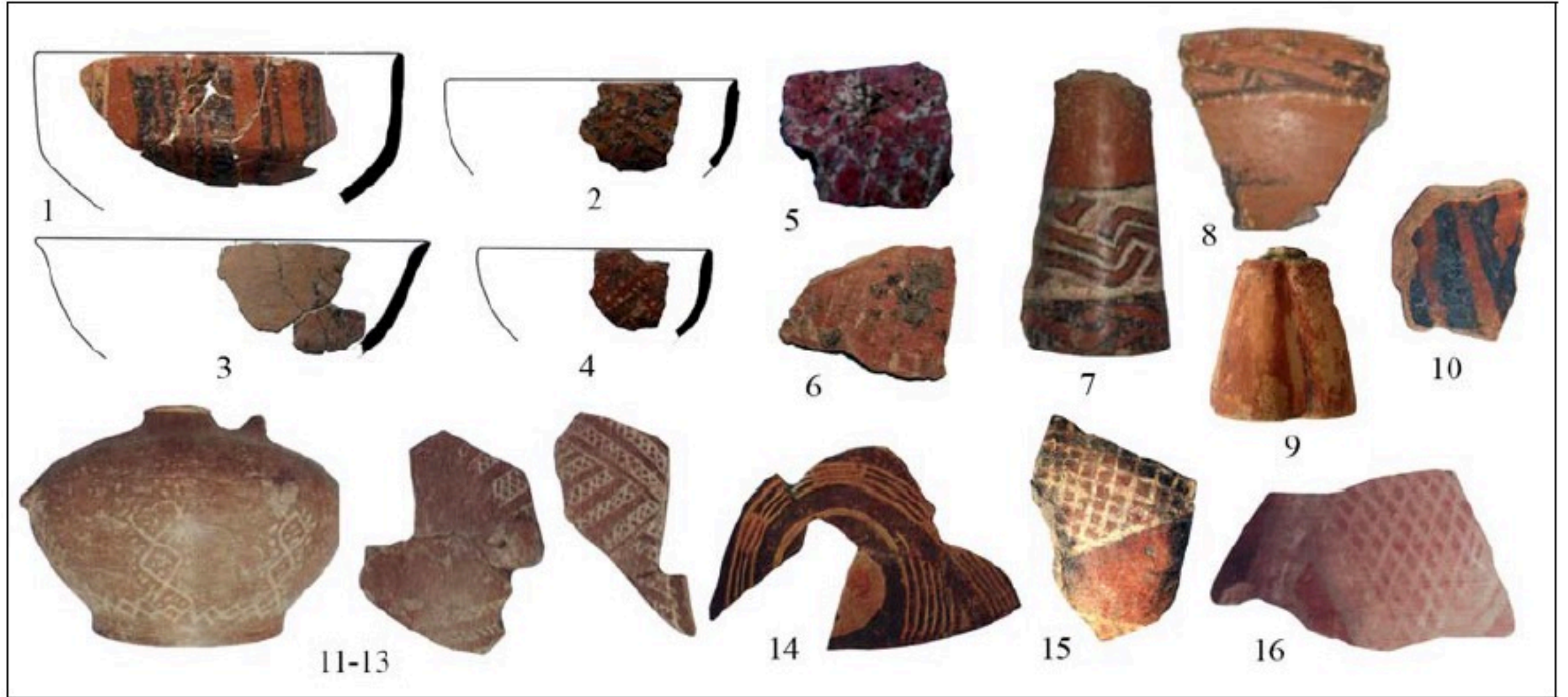
Seramik Gelişimi

Starchevo'dan boyalı seramik örnekleri (sol); Galovo'dan Starchevo kültürüne ait boyalı seramik örnekleri (sağ)

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Seramik Gelişimi

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Figürinler

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

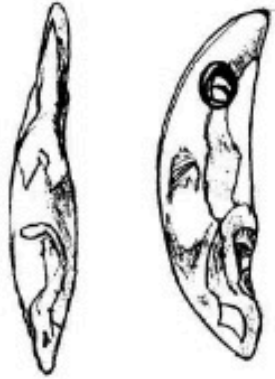
Kemik / Deniz Kabuğu Süs Eşyaları

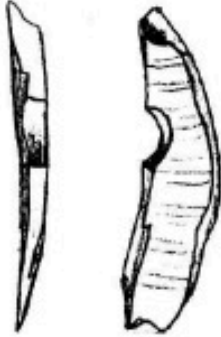
Stč 174

DR 367

DR 358

Stč 096

Stč 142

Stč 165

DR 395

Pendantifler: Küresel formlu örnek Starchevo'dan, Delinmiş köpek dişi ve domuz dişinden pendantif, Drenovac'tan, Boynuzdan pendantif parçası Starchevo'dan.

Boncuklar: Dentaliumdan yapılan örnekler Starchevo'dan; yassı deniz kabuğu boncuk, Drenovac'tan.

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Kemik / Deniz Kabuğu Süs Eşyaları

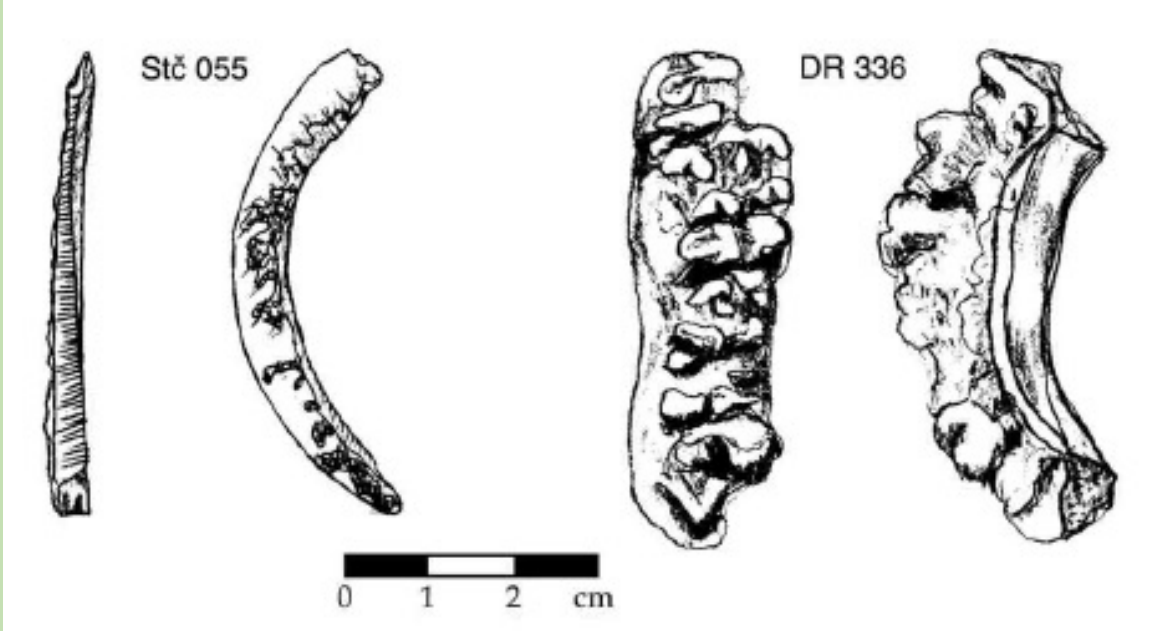

Fig. 9. Shell ornaments from Starčevo: bracelet from Spondylus and Dentalium bead.

Bilezikler:
Spondylus örnek Starchevo'dan;
Boynuzdan yapılan örnek, Drenovac'tan.

STARCHEVO KÜLTÜRÜ

Kemik / Deniz Kabuğu Süs Eşyaları

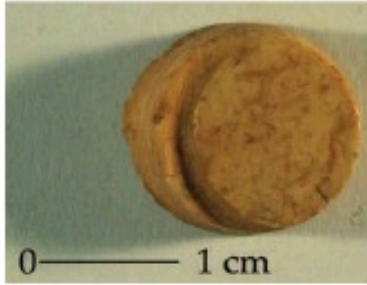

Fig. 15. Manufacture debris from Starčevo.

**Üretim Artıkları:
Starčevo'dan kemik boncuk ve süs eşyası
üretimine ait buluntular.**